

PHÁP LUẬT VỀ PHẢN BIỆN XÃ HỘI Ở VIỆT NAM HIỆN NAY - THỰC TRẠNG VÀ MỘT SỐ KIẾN NGHỊ

(LEGISLATION ON SOCIAL CRITICISM IN VIETNAM TODAY - CURRENT STATUS AND RECOMMENDATIONS)

TS. HOÀNG MINH HỘI

Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh.

Thông tin bài viết:

Từ khóa: Phản biện; phản biện xã hội; pháp luật phản biện; tư vấn phản biện.

Lịch sử bài viết:

Nhận bài : 24/12/2024

Hoàn thành phản biện: 15/12/2025

Duyệt đăng : 05/01/2026

Tóm tắt:

Hoàn thiện pháp luật về phản biện xã hội là nhiệm vụ quan trọng, cần thiết nhằm tạo lập hành lang pháp lý đồng bộ thu hút được sự tham gia tích cực, chủ động của các chủ thể trong hoạt động phản biện xã hội đối với chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước. Bài viết dưới đây đánh giá thực trạng pháp luật về phản biện xã hội ở Việt Nam và nêu một số kiến nghị hoàn thiện.

Article Information:

Keywords: Criticism; social criticism; law on criticism; advisory criticism.

Article History:

Received : 24 Dec. 2024

Review completed : 15 Dec. 2025

Approved : 05 Jan. 2026

Abstract:

Finalizing the law on social criticism is a crucial and necessary task to establish a synchronized legal corridor that encourages the proactive and active participation of stakeholders in the social criticism of Communist Party and State policies. This article assesses the current status of legislation regarding social criticism in Vietnam and outlines several recommendations for improvement.

1. Thực trạng pháp luật về phản biện xã hội ở Việt Nam hiện nay

1.1. Những kết quả đạt được

Pháp luật về phản biện xã hội (PBXH) ở nước ta không ngừng hoàn thiện, ghi nhận ngày càng nhiều các hình thức PBXH đa dạng, phong phú; tạo ra nhiều diễn đàn trao đổi, thảo luận, phản biện đa diện, đa chiều; góp phần tạo nên hiệu ứng tích cực rộng rãi và nâng cao chất lượng hoạt động PBXH. Về nội dung, pháp luật PBXH ngày càng quy định rõ hơn, cụ thể hơn mục đích, yêu cầu, nguyên tắc, địa vị pháp lý với quyền và trách nhiệm của các chủ thể, đối tượng, nội dung, hình thức, thủ tục PBXH. Bên cạnh đó, pháp

luật quy định rõ và đầy đủ hơn trách nhiệm của cơ quan, tổ chức, người có thẩm quyền, cơ quan chủ trì dự thảo văn bản được PBXH.

Về hình thức, hệ thống văn bản quy phạm pháp luật (VBQPPL) về PBXH luôn được rà soát, tập hợp hóa và pháp điển hóa nhằm không ngừng xây dựng hệ thống pháp luật theo hướng đồng bộ, toàn diện, khả thi, công khai, minh bạch, dễ tiếp cận, gắn kết việc xây dựng với tổ chức thi hành pháp luật. Trên cơ sở quy định của Hiến pháp năm 2013 về chức năng PBXH của Mặt trận Tổ quốc (MTTQ) Việt Nam (tại Điều 9), nhiều đạo luật đã cụ thể hóa quy định của Hiến pháp về PBXH. Luật MTTQ Việt Nam năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2025) dành

Chương VI quy định về hoạt động PBXH của MTTQ. Luật Ban hành VBQPPL năm 2025 tại Điều 6 quy định PBXH trong xây dựng pháp luật. Luật Công đoàn năm 2024 (sửa đổi, bổ sung năm 2025) tại Điều 1, Điều 17 quy định chức năng PBXH của Công đoàn. Luật Thanh niên năm 2020 (sửa đổi, bổ sung năm 2025) tại Điều 28, Điều 29, Điều 30, Điều 31 quy định về chức năng PBXH của Đoàn Thanh niên cộng sản Hồ Chí Minh. Luật Tổ chức Chính phủ năm 2025 (tại Điều 12) và Luật Tổ chức chính quyền địa phương năm 2025 (tại Điều 4, Điều 7) đều quy định chức năng PBXH của MTTQ và các tổ chức chính trị - xã hội. Trước đó, Luật Bình đẳng giới năm 2006 tại Điều 30 cũng đã quy định chức năng PBXH của Hội Liên hiệp phụ nữ Việt Nam. Nhiều đạo luật khác như: Luật Quy hoạch năm 2017 (sửa đổi, bổ sung năm 2024) tại Điều 13, Điều 35; Luật Xây dựng năm 2025 (tại Điều 8), Luật Phòng, chống tham nhũng năm 2018 (sửa đổi, bổ sung năm 2021, năm 2025) tại Điều 74; Luật Thực hiện dân chủ ở cơ sở năm 2022 (sửa đổi, bổ sung năm 2025) tại Điều 87, Điều 88, Điều 89;... quy định về PBXH, góp phần tạo cơ sở pháp lý đồng bộ cho hoạt động PBXH ở Việt Nam.

Thế chế hóa kịp thời quan điểm của Đảng và góp phần hoàn thiện khung pháp lý về PBXH đáp ứng yêu cầu của kỷ nguyên số, Luật Báo chí năm 2025, được thông qua tại Kỳ họp thứ 10, Quốc hội khóa XV tiếp tục có nhiều quy định về quyền tự do báo chí, quyền tự do ngôn luận trên báo chí của công dân. Theo đó, báo chí có chức năng, nhiệm vụ “phản ánh và hướng dẫn dư luận xã hội; làm diễn đàn thực hiện quyền tự do ngôn luận của Nhân dân” (khoản 3 Điều 3). Thông qua các loại hình báo chí, công dân “góp ý kiến, kiến nghị, phản ánh” đối với cơ quan có thẩm quyền (Điều 5). Luật này cũng quy định rõ trách nhiệm của Nhà nước tạo điều kiện thuận lợi để công dân thực hiện quyền tự do báo chí, quyền tự do ngôn luận trên báo chí và để báo chí phát huy đúng vai trò của mình (Điều 7).

Nghị quyết số 254/2025/QH15 ngày 11/12/2025 của Quốc hội *Quy định một số cơ chế, chính sách tháo gỡ khó khăn, vướng mắc trong tổ chức thi hành Luật Đất đai* xác định rõ thời hạn, địa điểm, hình thức đề niêm yết công khai phương án bồi thường, hỗ trợ, tái định cư; cơ quan có thẩm quyền tổ chức đối thoại khi có ý kiến không đồng ý về phương án bồi thường, hỗ trợ, tái định cư qua đó góp phần bảo đảm Nhân dân có cơ hội bày tỏ quan điểm, ý kiến PBXH, kiến nghị đối với cơ quan nhà nước (điểm b khoản 9 Điều 3).

Bên cạnh đó, một số văn bản dưới luật được cơ quan có thẩm quyền ban hành góp phần hoàn thiện thể chế pháp lý về hoạt động PBXH như: Nghị quyết liên tịch số 403/NQLT-UBTVQH14-CP-ĐCTUBTWMTTQVN của UBTVQH, Chính phủ, Đoàn Chủ tịch UBTVQH và Chính phủ, Đoàn Chủ tịch UBTVQH và Chính phủ quy định chi tiết về hình thức giám sát và PBXH; Nghị định số 126/2024/NĐ-CP quy định về tổ chức, hoạt động và quản lý hội; Quyết định số 14/2014/QĐ-TTg về hoạt động tư vấn, phản biện và giám định xã hội của Liên hiệp các Hội Khoa học và Kỹ thuật Việt Nam; Quyết định số 1496/QĐ-TTg năm 2022 đổi tên Phòng Thương mại và Công nghiệp Việt Nam thành Liên đoàn Thương mại và Công nghiệp Việt Nam và phê duyệt Điều lệ Liên đoàn thương mại và công nghiệp Việt Nam...

1.2. Một số bất cập, hạn chế và nguyên nhân

Về nội dung, bên cạnh những kết quả đạt được trên đây, pháp luật về PBXH ở Việt Nam hiện nay có một số bất cập, hạn chế:

Thứ nhất, nhiều quy định pháp luật về địa vị pháp lý của chủ thể PBXH chưa bảo đảm tính toàn diện, đầy đủ

Một số quy định về địa vị pháp lý của chủ thể PBXH chưa thực sự tạo lập hành lang pháp lý nhằm phát huy tính chủ động, tích cực của các chủ thể trong PBXH, “chưa thể hiện rõ nét vai trò của MTTQ Việt Nam nên hiệu quả chưa cao”¹. Báo cáo của Ủy ban

¹ Phạm Thu Hương (2021), *Nhu cầu hoàn thiện pháp luật về giám sát và phản biện xã hội của MTTQ Việt Nam*, <https://tap-chimattran.vn/nghien-cuu/nhu-cau-hoan-thien-phap-luat-ve-giam-sat-va-phan-bien-xa-hoi-cua-mttq-viet-nam-40003.html>.

Trung ương MTTQ Việt Nam khóa IX tại Đại hội đại biểu toàn quốc MTTQ Việt Nam lần thứ X, nhiệm kỳ 2024 - 2029 nhận định: trên thực tế “công tác PBXH mới chỉ tập trung ở cấp Trung ương và cấp tỉnh”², trong khi đó chức năng PBXH của các thành viên khác của Mặt trận cũng chưa được chú trọng. Có thể nói, pháp luật về PBXH “chưa tạo khuôn khổ pháp lý khuyến khích vai trò PBXH độc lập, chủ động, tích cực của MTTQ, tổ chức và cá nhân khác”³.

Luật MTTQ Việt Nam năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2025) chưa xác định rõ nội hàm của khái niệm PBXH mà chỉ liệt kê những hoạt động có tính PBXH như đóng góp ý kiến, kiến nghị, tư vấn phản biện theo yêu cầu hay quyền tham gia ý kiến, kiến nghị của công dân đối với cơ quan có thẩm quyền. Trong khi đó, Điều 6 Luật Ban hành VBQPPL năm 2025 quy định MTTQ Việt Nam, các tổ chức thành viên của Mặt trận và các cơ quan, tổ chức, cá nhân có quyền và được tạo điều kiện tham gia góp ý kiến về chính sách, dự thảo văn bản quy phạm pháp luật; quy định trách nhiệm tiếp thu ý kiến PBXH đối với dự thảo VBQPPL tuy nhiên chưa quy định rõ quyền, nghĩa vụ của các chủ thể trong PBXH. Có quan điểm cho rằng, trong hệ thống pháp luật tồn tại một số “quy định về một số hình thức dân chủ trực tiếp (lấy ý kiến và PBXH...) còn chưa hoàn thiện”⁴. Ngoài ra, ý kiến khác nhận định: “các nền móng pháp lý bảo đảm tự do ngôn luận, tự do báo chí, tự do xuất bản, tự do lập hội và bày tỏ quan điểm, nhất là các phản biện chính sách một cách công khai, cơ hội tham gia trung cầu dân ý và các hình thức dân chủ trực tiếp khác vẫn chưa chắc chắn”⁵.

Luật Báo chí hiện hành gián tiếp quy định nhiệm vụ PBXH của các cơ quan báo chí phản

ánh và hướng dẫn dư luận xã hội; là diễn đàn thực hiện quyền tự do ngôn luận của Nhân dân. Tuy nhiên, trong bối cảnh chuyển đổi số, Luật này chưa xác định rõ trách nhiệm, thẩm quyền của các chủ thể tham gia quản lý báo chí và hoạt động báo chí, cũng như các cơ quan chủ quản, người đứng đầu các cơ quan báo chí trong việc tạo môi trường, không khí dân chủ để các tầng lớp Nhân dân được trao đổi, thảo luận, phân tích đa chiều, gửi ý kiến, PBXH về những vấn đề của xã hội, đất nước, địa phương.

Thứ hai, một số quy định của pháp luật về đối tượng của PBXH chưa bảo đảm tính thống nhất, đồng bộ

Luật MTTQ Việt Nam năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2025) quy định đối tượng PBXH của MTTQ Việt Nam là “dự thảo văn bản của cơ quan nhà nước cùng cấp có liên quan trực tiếp đến quyền và lợi ích hợp pháp, chính đáng của Nhân dân, quyền và trách nhiệm của MTTQ Việt Nam” (Khoản 1 Điều 32). Trong khi đó, Luật Ban hành VBQPPL năm 2025 quy định đối tượng PBXH của MTTQ Việt Nam là “dự thảo VBQPPL” (khoản 1 Điều 6). Còn tại Nghị định số 126/2024/NĐ-CP quy định về tổ chức, hoạt động và quản lý hội lại quy định đối tượng PBXH của tổ chức hội là “chính sách, chương trình, đề tài, dự án theo đề nghị của cơ quan nhà nước” (khoản 1 Điều 38). Mặc dù là văn bản dưới luật nhưng Quyết định số 14/2014/QĐ-TTg về hoạt động tư vấn, phản biện và giám định xã hội của Liên hiệp các Hội Khoa học và Kỹ thuật quy định đối tượng của PBXH rất rộng, bao trùm nhiều vấn đề lớn, dự án lớn của Đảng, cơ quan nhà nước. Theo đó, đối tượng PBXH được quy định tại Quyết định trên đây là “các đề án về đường lối, chủ trương,

² Ủy ban Trung ương MTTQ Việt Nam (2024), *Báo cáo của Ủy ban Trung ương MTTQ Việt Nam khóa IX tại Đại hội đại biểu toàn quốc MTTQ Việt Nam lần thứ X, nhiệm kỳ 2024-2029*, tr. 22.

³ Vũ Văn Phong (2022), *Phản biện xã hội của Mặt trận Tổ quốc Việt Nam từ thực tiễn các tỉnh Đông Nam Bộ*, Luận án tiến sĩ luật học, Học viện Khoa học xã hội, tr. 88-89.

⁴ Ban cán sự Đảng Chính phủ, *Báo cáo số 1182 - BC/BCSDCP ngày 13/11/2019 Tổng kết Nghị quyết số 48-NQ/TW ngày 24/5/2005 của Bộ Chính trị về Chiến lược xây dựng và hoàn thiện hệ thống pháp luật Việt Nam đến năm 2010, định hướng đến năm 2020*. Hà Nội, tr. 30.

⁵ Nguyễn Như Phát, *Vai trò giám sát xã hội của các tổ chức xã hội đối với các vấn đề về quyền con người*. Nguồn <https://vass.gov.vn>, ngày 10/01/2020.

chính sách quan trọng của Đảng; các chương trình, dự án lớn, công trình quan trọng quốc gia; chương trình, dự án lớn, chiến lược, quy hoạch, kế hoạch phát triển khoa học và công nghệ, giáo dục và đào tạo, chính sách xây dựng, phát triển đội ngũ trí thức thuộc thẩm quyền quyết định, phê duyệt của Quốc hội, Chính phủ, Thủ tướng Chính phủ” (Điều 3).

Thứ ba, các quy định của pháp luật về nội dung PBXH của các chủ thể chưa có sự nhất quán, một số quy định có tính nguyên tắc, chưa cụ thể

Luật quy định MTTQ Việt Nam năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2025) quy định: “Nội dung PBXH của MTTQ Việt Nam bao gồm sự cần thiết; sự phù hợp với chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước; tính đúng đắn, khoa học, khả thi; đánh giá tác động, hiệu quả về chính trị, kinh tế, văn hóa, xã hội, quốc phòng, an ninh, đối ngoại của dự thảo văn bản; bảo đảm hài hòa lợi ích của Nhà nước, Nhân dân, tổ chức” (khoản 2 Điều 33). Trong khi đó Luật Ban hành VBQPPL năm 2025 không quy định rõ, không giới hạn nội dung PBXH của MTTQ mà chỉ quy định MTTQ thực hiện PBXH đối với dự thảo VBQPPL theo quy định của Luật này và Luật MTTQ Việt Nam trong thời gian cơ quan, tổ chức, đại biểu Quốc hội chủ trì soạn thảo tổ chức lấy ý kiến về dự thảo văn bản (khoản 1 Điều 6). Khác với các văn bản luật trên đây, nội dung PBXH của các tổ chức hội theo Nghị định số 126/2024/NĐ-CP là “chính sách, chương trình, dự án, đề tài, đề án và các hoạt động khác theo quy định của pháp luật” (Điều 7) hoặc “phản biện các chính sách theo đề nghị của cơ quan nhà nước” (khoản 7 Điều 23) và “chính sách, chương trình, đề tài, dự án theo đề nghị của cơ quan nhà nước” (khoản 1 Điều 38). Còn Quyết định số 14/2014/QĐ-TTg quy định có tính nguyên tắc về nội dung của PBXH. Cụ thể, nội dung PBXH của Liên hiệp các Hội Khoa học và Kỹ thuật là “sự phù hợp của nội dung đề án với mục tiêu và các điều kiện đã quy định hoặc thực trạng đặt ra” (khoản 2 Điều 2).

Thứ tư, các quy định của pháp luật về hình thức và trình tự, thủ tục thực hiện PBXH chưa đầy đủ, chưa bảo đảm sự phong phú,

đa dạng, thu hút sự tham gia tích cực của các nhóm chủ thể thực hiện PBXH

Quy định pháp luật về hình thức và trình tự, thủ tục thực hiện PBXH mới chỉ trực tiếp ghi nhận ở một vài đạo luật. Luật MTTQ Việt Nam năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2025) quy định về các hình thức PBXH là: tổ chức hội nghị PBXH; gửi dự thảo văn bản được phản biện đến các cơ quan, tổ chức, cá nhân có liên quan để lấy ý kiến PBXH; tổ chức đối thoại trực tiếp giữa MTTQ Việt Nam với cơ quan, tổ chức có dự thảo văn bản được PBXH (Điều 34). Trong khi đó, Luật Ban hành VBQPPL năm 2025, tại Điều 6, chỉ quy định về đối tượng, phạm vi hoạt động PBXH, tham vấn, góp ý đối với chính sách, dự thảo văn bản.

Hiện nay, có một số đạo luật liên quan đến PBXH ghi nhận quyền tham gia, góp ý kiến, kiến nghị của các chủ thể như tổ chức hội, cá nhân, công dân nhưng chưa quy định rõ các hình thức thực hiện các quyền này để các chủ thể góp phần tích cực thực hiện PBXH. Ví dụ, Luật Báo chí hiện hành quy định quyền tự do ngôn luận trên báo chí của công dân thông qua: phát biểu ý kiến, tham gia ý kiến, góp ý kiến, phê bình, kiến nghị, khiếu nại, tố cáo... Luật Tiếp cận thông tin năm 2016 quy định công dân có quyền “được cung cấp thông tin đầy đủ, chính xác, kịp thời” (Điều 8). Trong khi đó, hình thức PBXH của các hội không được Nghị định số 126/2024/NĐ-CP quy định cụ thể. Tương tự, hình thức PBXH của Liên hiệp các Hội Khoa học và Kỹ thuật cũng không được quy định tại Quyết định số 14/2014/QĐ-TTg. Điều lệ của Liên đoàn Thương mại và Công nghiệp Việt Nam (được phê duyệt theo Quyết định số 1496/QĐ-TTg năm 2022) cũng không quy định các hình thức của hoạt động PBXH mà chỉ quy định của nhiệm vụ tổ chức này là “tổ chức các diễn đàn, đối thoại, các cuộc tiếp xúc; là đầu mối tập hợp thông tin, ý kiến của cộng đồng doanh nghiệp” (Điều 6).

Thứ năm, pháp luật về PBXH còn thiếu nhiều quy định về trách nhiệm của cơ quan, tổ chức trong việc tiếp nhận, xử lý, phản hồi ý kiến trong hoạt động PBXH

Luật MTTQ Việt Nam năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2025), tại Điều 36, quy định quyền và trách nhiệm của cơ quan, tổ chức chủ trì soạn thảo dự thảo văn bản được phân biệt. Tuy nhiên, có ý kiến cho rằng Luật MTTQ Việt Nam hiện hành, cũng như các đạo luật liên quan chưa thực sự tạo ra cơ chế đồng bộ để hoạt động PBXH đạt hiệu quả, vì thế “giám sát và PBXH không đi đến cùng”⁶. Trên thực tế, vì thiếu quy định về trách nhiệm tiếp thu ý kiến phản biện và chế tài áp dụng nên “càng xuống cấp dưới, công tác giám sát, PBXH càng khó khăn, lúng túng; chưa có nhiều phát hiện sau giám sát mà chỉ mới chỉ dừng ở phát hiện, nêu ý kiến”⁷. Hệ thống pháp luật “thiếu những quy định rõ ràng và cụ thể về cơ chế tiếp nhận, phản hồi ý kiến và chế tài đối với việc không tiếp nhận ý kiến PBXH. Hiệu quả của hoạt động PBXH phụ thuộc rất nhiều vào khâu tiếp nhận xử lý kết quả phản biện của các chủ thể có thẩm quyền”⁸.

Luật Tổ chức Chính phủ năm 2025, tại Điều 12, quy định Chính phủ tạo điều kiện thuận lợi để Ủy ban Trung ương MTTQ Việt Nam và cơ quan trung ương của tổ chức chính trị - xã hội thực hiện PBXH. Tương tự, Luật Tổ chức chính quyền địa phương năm 2025, tại Điều 7, quy định chính quyền địa phương phối hợp và phát huy vai trò của Ủy ban MTTQ Việt Nam và các tổ chức chính trị - xã hội trong việc tuyên truyền, vận động Nhân dân tham gia xây dựng và củng cố chính quyền nhân dân, tổ chức thực hiện chính sách, pháp luật của Nhà nước, giám sát, PBXH đối với hoạt động của chính quyền địa phương. Tuy nhiên, các

quy định trên đây mới chỉ dừng lại ở nguyên tắc chung, cần có những quy định cụ thể hơn.

Về hình thức văn bản, pháp luật về PBXH được thể hiện ở hệ thống VBQPPL với các cấp độ hiệu lực pháp lý khác nhau, từ Hiến pháp đến các văn bản dưới luật, từng bước thiết lập hành lang pháp lý đồng bộ, phù hợp với chủ trương của Đảng nhằm phát huy tích cực, chủ động của các chủ thể trong việc tư vấn, góp ý, kiến nghị, PBXH; không ngừng hoàn thiện các chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước. Tuy nhiên, thời gian qua, hoạt động triển khai xây dựng và hoàn thiện pháp luật về PBXH thực hiện khá chậm trễ và gặp phải nhiều vướng mắc, lúng túng. Việc chưa tạo ra được một cơ chế rõ ràng về PBXH đã ảnh hưởng nhiều đến chất lượng của hoạt động này trên thực tế “quy định về chủ thể, đối tượng, nội dung, hình thức PBXH cũng chưa đồng bộ, thống nhất”⁹. Hệ thống VBQPPL về PBXH tồn tại khá tản mạn, rải rác ở nhiều văn bản và còn “thiếu các văn bản hướng dẫn liên quan đến PBXH; hiệu lực pháp lý chưa cao, quy định còn sơ sài, chưa phản ánh đúng giá trị của PBXH”¹⁰. Trong khi đó, một số quyền dân chủ của công dân được ghi nhận trong Hiến pháp liên quan đến quyền PBXH nhưng chưa được cụ thể hóa bằng quy định pháp luật để thực hiện, thậm chí còn nhiều ý kiến khác nhau về tiến độ và nội dung đưa vào các chương trình lập pháp hằng năm của Quốc hội¹¹. Ngoài ra, quá trình xây dựng pháp luật cho thấy “có một số dự án luật góp phần hoàn thiện cơ chế PBXH liên quan đến quyền con người, quyền công dân đã được đưa vào chương trình lập pháp nhưng việc chuẩn bị dự thảo chưa khẩn trương, hoặc dự án

⁶ Trần Ngọc Đường (2024), *Nâng cao trách nhiệm của cơ quan nhà nước trong tiếp thu, giải trình, giải quyết và phản hồi kiến nghị sau giám sát và phản biện xã hội của MTTQ Việt Nam*, <http://mattran.org.vn/giam-sat-phan-bien-xa-hoi/nang-cao-trach-nhiem-cua-co-quan-nha-nuoc-trong-tiep-thu-giai-trinh-giai-quyet-va-phan-hoi-kien-nghi-sau-giam-sat-va-phan-bien-xa-hoi-cua-mttq-viet-nam-57629.html>.

⁷ Thu Hà, *Giải pháp nào đổi mới, nâng cao chất lượng, hiệu quả giám sát, phản biện xã hội?*, <https://dangcongsan.vn/cung-ban-luan/giai-phap-nao-doi-moi-nang-cao-chat-luong-hieu-qua-giam-sat-phan-bien-xa-hoi-642375.html>.

⁸ Lê Thị Thiệu Hoa (2021), *Phản biện xã hội trong quá trình xây dựng Nhà nước pháp quyền tại Việt Nam*, Luận án tiến sĩ Luật học, Trường Đại học Luật Hà Nội, tr. 104.

⁹ Lê Thị Thiệu Hoa (2021), *Một góc nhìn về thực tiễn phản biện xã hội tại Việt Nam hiện nay*, Tạp chí Nghiên cứu lập pháp, số 03+04 (427+428), tháng 02/2021.

¹⁰ Lê Việt Thiện (2022), *Phản biện xã hội trong hoạt động xây dựng pháp luật ở Việt Nam hiện nay*, Luận án tiến sĩ luật học, Trường Đại học Luật Hà Nội, tr. 130.

¹¹ Xem: Hoàng Minh Hội (2023), *Cơ chế pháp lý nhân dân thực hiện quyền lực nhà nước bằng dân chủ trực tiếp ở Việt Nam hiện nay (sách chuyên khảo)*, Nxb. Tư pháp, Hà Nội, tr. 149.

kém chất lượng, mất nhiều thời gian xin ý kiến, hoàn thiện¹².

Nguyên nhân của những bất cập, hạn chế: việc thể chế hóa một số quan điểm, chủ trương của Đảng về hoàn thiện pháp luật PBXH chưa kịp thời, đồng bộ. Nhận thức về yêu cầu cũng như tính cấp thiết của hoàn thiện pháp luật về lĩnh vực này chưa thống nhất. Hoạt động rà soát, sửa đổi, bổ sung, tập hợp hóa, pháp điển hóa trong lĩnh vực pháp luật về PBXH chưa được tiến hành thường xuyên, liên tục. Bên cạnh đó, nhiệm vụ nghiên cứu lý luận, tổng kết thực tiễn thi hành pháp luật về PBXH chưa được quan tâm thỏa đáng để có những kiến nghị lập pháp phù hợp.

2. Một số kiến nghị góp phần hoàn thiện pháp luật về phản biện xã hội ở Việt Nam hiện nay

Hoàn thiện pháp luật về PBXH cần kịp thời thể chế hóa chủ trương của Đảng trong việc phát huy vai trò của MTTQ Việt Nam, các tổ chức chính trị - xã hội, các tầng lớp Nhân dân tham gia PBXH. Nghị quyết số 27-NQ/TW ngày 09/11/2022 của Hội nghị lần thứ sáu, Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XIII về tiếp tục xây dựng và hoàn thiện Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam trong giai đoạn mới tiếp tục nhấn mạnh nhiệm vụ “hoàn thiện cơ chế PBXH, giải trình và tiếp thu ý kiến của Nhân dân đối với dự thảo VBQPPL”¹³. Chỉ thị số 18-CT/TW, ngày 26/10/2022 của Ban Bí thư về phát huy vai trò, nâng cao chất lượng, hiệu quả công tác giám sát, PBXH của MTTQ Việt Nam và các tổ chức chính trị - xã hội tiếp tục đặt ra

yêu cầu: “nghiên cứu, rà soát, sửa đổi, bổ sung hoặc xây dựng mới các VBQPPL nhằm thể chế hoá kịp thời, đầy đủ quyền và trách nhiệm tham gia giám sát, PBXH của MTTQ Việt Nam và các tổ chức chính trị - xã hội”¹⁴. Nghị quyết số 66-NQ/TW ngày 30/4/2025 của Bộ Chính trị về đổi mới công tác xây dựng và thi hành pháp luật đáp ứng yêu cầu phát triển đất nước trong kỷ nguyên mới tiếp tục khẳng định: “phát huy vai trò giám sát và PBXH của MTTQ Việt Nam, sự tham gia rộng rãi, thực chất của người dân, tổ chức, doanh nghiệp trong xây dựng và thi hành pháp luật”¹⁵. Trên tinh thần đó, hoàn thiện pháp luật về PBXH ở Việt Nam hiện nay cần thực hiện các giải pháp sau đây:

Thứ nhất, nghiên cứu sửa đổi, bổ sung Chương VI của Luật MTTQ Việt Nam năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2025) theo hướng trao quyền chủ động hơn cho Ủy ban Trung ương MTTQ Việt Nam, Ủy ban MTTQ các cấp, các thành viên của MTTQ Việt Nam thực hiện nhiệm vụ PBXH. Bên cạnh đó, Luật MTTQ Việt Nam hiện hành chưa có quy định cụ thể về cơ chế tiếp thu, giải trình, phản hồi ý kiến và chế tài tương ứng đối với việc không thực hiện trách nhiệm tiếp thu, giải trình, phản hồi ý kiến trong PBXH. Do vậy, nghiên cứu bổ sung Chương VI của Luật MTTQ Việt Nam hiện hành các quy định để xác định rõ hơn trách nhiệm của cơ quan, tổ chức trong việc tiếp thu, giải trình, phản hồi ý kiến và chế tài đối với việc không thực hiện trách nhiệm tiếp thu, giải trình, phản hồi ý kiến trong PBXH.

Thứ hai, sớm ban hành quy định hướng dẫn thực hiện Điều 6 Luật Ban hành VBQPPL

¹² Xem: Hoàng Minh Hội (2021), *Pháp luật về quyền giám sát trực tiếp của Nhân dân đối với cơ quan hành chính nhà nước ở Việt Nam*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, tr. 130.

¹³ Đảng Cộng sản Việt Nam (2022), *Chỉ thị số 18-CT/TW, ngày 26/10/2022 của Ban Bí thư về phát huy vai trò, nâng cao chất lượng, hiệu quả công tác giám sát, phản biện xã hội của Mặt trận Tổ quốc Việt Nam và các tổ chức chính trị - xã hội*, <https://tulieuvankien.dangcongsan.vn/he-thong-van-ban/van-ban-cua-dang/ngghi-quyet-so-27-nqtw-ngay-09112022-hoi-nghi-lan-thu-sau-ban-chap-hanh-trung-uong-dang-khoa-xiii-ve-tiep-tuc-xay-dung-va-9016>.

¹⁴ Đảng Cộng sản Việt Nam (2022), *Nghị quyết số 27-NQ/TW ngày 09/11/2022 của Hội nghị lần thứ sáu, Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XIII về tiếp tục xây dựng và hoàn thiện Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam trong giai đoạn mới*, <https://tulieuvankien.dangcongsan.vn/he-thong-van-ban/van-ban-cua-dang/chi-thi-so-18-cttw-ngay-26102022-cua-ban-bi-thu-ve-phat-huy-vai-tro-nang-cao-chat-luong-hieu-qua-cong-tac-giam-sat-8974>.

¹⁵ Đảng Cộng sản Việt Nam (2025), *Nghị quyết số 66-NQ/TW ngày 30/4/2025 của Bộ Chính trị về đổi mới công tác xây dựng và thi hành pháp luật đáp ứng yêu cầu phát triển đất nước trong kỷ nguyên mới*, <https://tulieuvankien.dangcongsan.vn>.

năm 2025 theo hướng quy định rõ hơn quyền thông tin của Nhân dân, nguyên tắc, nội dung, hình thức và quy định về trách nhiệm của cơ quan nhà nước, trách nhiệm cơ quan, tổ chức trong việc tạo điều kiện để các chủ thể thực hiện hiệu quả nhiệm vụ PBXH; bảo đảm sự phối hợp giữa cơ quan, tổ chức trong việc tổ chức lấy ý kiến Nhân dân, tiếp thu kết quả PBXH đối với dự thảo VBQPPL; bổ sung quy định về khen thưởng và hình thức xử lý vi phạm pháp luật về việc lấy ý kiến Nhân dân, ý kiến PBXH đối với dự thảo VBQPPL.

Thứ ba, sớm ban hành quy định hướng dẫn thực hiện Điều 12 Luật Tổ chức Chính phủ năm 2025 và Điều 7 Luật Tổ chức Chính quyền địa phương năm 2025 theo hướng cụ thể hóa trách nhiệm của Chính phủ và chính quyền địa phương tạo điều kiện thuận lợi để Ủy ban Trung ương MTTQ Việt Nam và cơ quan Trung ương của tổ chức chính trị - xã hội thực hiện PBXH, các tổ chức xã hội, hội nghề nghiệp thực hiện tốt chức năng PBXH theo quy định của pháp luật. Đồng thời, sớm ban hành văn bản hướng dẫn quy định tại khoản 1 Điều 74 Luật Phòng, chống tham nhũng năm 2018 (sửa đổi, bổ sung năm 2021, năm 2025) về trách nhiệm của MTTQ Việt Nam trong việc tuyên truyền, vận động Nhân dân PBXH, kiến nghị hoàn thiện chính sách, pháp luật về phòng, chống tham nhũng; kiến nghị việc thực hiện các biện pháp phòng ngừa, phát hiện, xử lý tham nhũng.

Thứ tư, tiếp tục hoàn thiện pháp luật về báo chí nhằm tạo hành lang pháp lý; bảo đảm cho công dân thực hiện có hiệu quả quyền tự do báo chí, góp phần thực hiện hiệu quả PBXH. Do vậy, khẩn trương ban hành văn bản hướng dẫn thực hiện Luật Báo chí năm 2025 nhằm xác định rõ trách nhiệm, thẩm quyền các chủ thể tham gia quản lý báo chí và hoạt động báo chí, cũng như các cơ quan chủ quản, người đứng đầu các cơ quan báo chí tạo môi trường, không khí dân chủ để các tầng lớp Nhân dân được trao đổi, thảo luận, phân tích đa chiều những vấn đề của xã hội, đất nước, địa phương trong kỷ nguyên mới. Cơ quan báo chí có trách nhiệm tạo lập nhiều diễn đàn với các hình thức đa dạng, phong phú gắn với bối cảnh chuyên

đòi số để trao đổi, tập hợp, lấy ý kiến của Nhân dân về những vấn đề đang được xã hội quan tâm, qua đó Nhân dân thực hiện quyền PBXH; đồng thời, cơ quan có thẩm quyền cần quy định rõ hơn chế tài và các biện pháp xử lý nghiêm khắc, kịp thời với các hành vi lợi dụng quyền tự do báo chí, tự do ngôn luận xâm phạm đến lợi ích của Nhà nước và xã hội, quyền, lợi ích hợp pháp của cá nhân, công dân, tổ chức.

Thứ năm, nghiên cứu sửa đổi, bổ sung Nghị định số 126/2024/NĐ-CP về tổ chức, hoạt động và quản lý hội, Quyết định số 14/2014/QĐ-TTg về hoạt động tư vấn, phản biện và giám định xã hội của Liên hiệp các Hội Khoa học và Kỹ thuật Việt Nam; xem xét sửa đổi Điều lệ của Liên đoàn Thương mại và Công nghiệp Việt Nam (được phê duyệt theo Quyết định số 1496/QĐ-TTg năm 2022) theo hướng quy định rõ hơn các hình thức và trình tự, thủ tục thực hiện PBXH của các chủ thể, bảo đảm sự phong phú, đa dạng, tiện lợi, gắn với bối cảnh chuyên đổi số và thu hút sự tham gia tích cực, rộng rãi của các nhóm chủ thể thực hiện PBXH.

Thứ sáu, nghiên cứu ban hành Luật PBXH: Pháp luật về PBXH ở nước ta hiện nay còn tản mạn trong nhiều văn bản pháp luật với mức độ ghi nhận khác nhau, từ Hiến pháp, các đạo luật về tổ chức bộ máy, các đạo luật chuyên ngành cho đến các văn bản hướng dẫn thi hành mà chưa có một VBQPPL nào quy định và điều chỉnh một cách trực tiếp và toàn diện vấn đề PBXH. Để tạo hành lang pháp lý vững chắc cho hoạt động PBXH và phát huy được tính tích cực của hoạt động này trong đời sống xã hội cần rà soát, sửa đổi, bổ sung những quy định mâu thuẫn, chồng chéo và ban hành Luật PBXH. Luật PBXH sẽ quy định rõ chủ thể, đối tượng phản biện, hình thức, nội dung, trình tự thủ tục tiến hành hoạt động PBXH, các điều kiện bảo đảm cũng như quyền, nghĩa vụ của chủ thể trong thực hiện PBXH; trách nhiệm của cơ quan nhà nước - chủ thể chủ trì dự án được PBXH chịu trách nhiệm cung cấp thông tin liên quan đến các vấn đề được PBXH, tạo điều kiện để các ý kiến PBXH đều có thể được truyền đạt đến cơ quan nhà nước; cơ chế tiếp nhận và phản hồi kết quả tiếp thu đối với các ý kiến PBXH. ■